

PRZYJACIELSTWO (118) *sb n*

-ã- (74), -a- (6); -a- *MurzNT*; -ã- : -a- *BielKron* (17:1), *Mącz* (20:4); e oraz o *jasne*.

sg *N* przyjacielstwo (24). ◇ *G* przyjacielstwa (20). ◇ *D* przyjacielstwu (2). ◇ *A* przyjacielstwo (52).
◇ *I* przyjacielstwem (2); -em (1), -(e)m (1). ◇ *L* przyjacielstwie (11). ◇ *pl N* przyjacielstwa (3). ◇ *A*
przyjacielstwa (2). ◇ *L* przyjacielstw(a)ch (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (sześć z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Przyjaźń, bliskie związki między ludźmi; amicitia Mymer¹, Vulg, Mącz, PolAnt, Calag, Calep, Cn; affinitas Mącz; gratia, necessitas, necessitudo Cn* (59) : Ięzykiem miałta buduią/ Połpolitą rzecz
fprawuią: Przezeń Prává fprawiedliwe/ Y wlyztyki kaźni cnotliwe. Ięzycki złączaią małżeńftwá Iteż
inne przyacieltwá *BierEz* *Dv*; *Mymer¹* 33v; *Z* przyiacioły krotkie rzeczy fprawować mamy ale
przyiacielstwo długie *BielŻyw* 107, 30, 51, 117, 119, 145; Panie boże dái tész nám takowy vmyfł/
a wybii znás łakomftwo próżną chfále/ fzkodliwe przyiacielstwa *MurzNT* 76; *Leop Dan* 11/6; Są
też takowi [...] dobrotliwą krew mający w łobie [...] A barzo fię z wefelem takowi w przyacieltwach
kocháya y towarzyftwo miełuią *KwiatKsiąż* C4; *Fingere amicitias, Zmiślác przyiacielstwo. Mącz* 127c;
Disiunctionem facere inter amicos, Powadzić przyiacielstwo. Mącz 178b, 7d, 64c, 243c, 249a, 412d,
487a; *Freundſchafft. Przyiacielstwo/ et Towarzyftwo. Amicitia. Noticia. Calag* 203b; *Calep* 61b;
[Przitym teź tu naukę kładziemy/ że nie dla przijacielftwa ani fpolnego dobrodzieftwa/ pomoczni
a pośłufzni tym ktorzy tego požadaia być mamy/ [...] ale teź y nieprzyjacielom [...]/ ato dla tego że
przijacielftwo ielt dar Bożi *Ekonom* o2v, ov; *HerbOdpow* S3].

przyjacielstwo miedzy kim (3): *OpecŻyw* 125; Moczy tego kamienia fą/ powietrze iadowite y
morowe odpądzać [...] ciału zdrowie fprawować y zachowawa aby w niemocy nie wpadło/ złe myfli
oddala/ y theź przijacielstho miedzy ludźmi czyni *FalZioł* IV 50a; *KlonWor* **2.

przyjacielstwo z kim (7): *Cf* »przyjacielstwo mieć«, »w przyjacielstwo przywieść«, »w przyjacielstwo
wnić«.

przyjacielstwo czyje i czyje, [czyje] (1): (*marg*) Te hiftorye w piłmie ś. fię náyduia. (–) wolność
wiefłza/ niżli kiedyś Auguftowá: mądrość fławnieyfa/ niżli v *Zydow Sálomonowá*: przyacieltwo
wiefłze/ niżli zdawná *Ionátowe y Dawidowe LatHar* 600; [Per noftram amiciciam oro. Dla náffego
przyacieltwá proffę *TerentMatKęł* B6v].

W połączeniach szeregowych (3): *GroicPorz* c2v; Sędzye á Miłtrze będyecie mieć nád łobą/
w káżdym narodzye z ołobná/ coby fprawiedliwie fądzili/ nie pátrząc ná dáry/ zacność/ albo
prziacielstwo/ tákieź záchowanie krewności *BielKron* 44v; *LatHar* 600.

W przeciwstawieniu: »przyjacielstwo ... zdrada« (1): W tych słowiech okázuie iż pod poftawką
przyacieltwá zdrádá fię táiá w *Iudałzu BibRadz* II 59c *marg*.

W tytule dzieła M. T. Cycerona: „Laelius de amicitia” (2): *Z* kxiąg o przyiacielftwie. *Zadney*
wymowki niemalz ieltli przeciw przijacielowi przewiniłz *BielŻyw* 119, 39.

Przysłowia: Nie z bogactw áni z fłácheftwá Trzebá pátrzyć przyacieltwá. *BierEz* S2.

Trudność ielt w prziiacieltwie zołtać, ieltli od prawdy odftąpiłz *BielŻyw* 120.

Ku przyiacielftwu j ku wierze blaźna nie przijumy *BielŻyw* 121.

Virtus contrahit amicitiam, Cnotá przinośi przijacielftwo. Mącz 461b.

Sromotą w przyjacielstwie przeftawác z Fortuną/ W łzczeńciu trwác/ á ząprzec fię gdy fię łzkody funą. *RybGęśli* C3v.

Zwroty: »przyjacielstwo mieć, wziąć, wieść, zachować, zjąć; wziąć w przyjacielstwo« [*w tym: z kim* (5)] = *accipere a. recipere in amicitia Calag* [szyk zmienny] (3:3:1:1:1:1): Z przyjacielem nie długie mowy mieway, ale długo przyjacielstwo zachoway *BielŻyw* 51; iż Damon á Pitias byli vcźniowie Pitagorałowi, á tak wierne prziiacielstwo z łobą mieli. *BielŻyw* 30; Ten który fię boi Bogá/ rownie będzie miał przyacielstwo [*habebit amicitiam*] dobre: ábowiem według iego/ będzie przyaciel iego. *Leop Eccli* 6/17; *BielKron* 442v; *Conferre se totum in amicitiam alicuius*, Vprzeime przyacielstwo s kim wieść. *Mącz* 122d, 44b, [267]a; [*Achab Banadada*] Brátem go łwym miánował/ y wziął w przyacielstwo *HistHel* D; *Freundschafft machen*. Przyacielstwo wziąć. Et, Sprzyacielić się. *Contrahere amicitiam. Calag* 204a.

»w przyjacielstwo, ku przyjacielstwu przywieść (*a. przywodzić*)« [*w tym: z kim* (1)] (1:1): [*Pitagoras*] Zony lepak od mężow zabiegłe, takieź liny y dziewki od rodziczow, łwym vcźeniem ku przyacielstwu, takieź ku czyłtocie y ku włtidu przywodził. *BielŻyw* 29; począł [*okrutnik*] Zenona dręczyć aby mu powiedział, ktoreby kthemu raycze á pomoczniki miał ale on nic tilko iż włzithkie oczyłcił, ale ie z tyrannem zalię iakoby w przycielstwo [!] przywiodł *BielŻyw* 41.

»trwác w przyjacielstwie« [szyk zmienny] (3): Nie ieft prawdziwy przyaciel który niedługo trwa wprzycielstwie. *March*¹ A4 [*idem March*³]; *BielŻyw* 44; *March*³ V3v.

»w przyjacielstwo wstąpic, wnić« [*w tym: z kim* (1)] (3:1): [*Chilon*] nie chciał z nimi daley rokowác, mouiac Niechcę aby omnie powiełc fię roznałzała zebych chciał z timi w przijacielstwo wnidz, ktorich obczyaie marnofciami łą nakaźoni *BielŻyw* 10; [*gdy Słónce jest w znaku Ryb*] Dobrze krew pułzczać/ purgacią w piłulach brać/ w przyacielstho włtąpic á fthowarzyłyc fię *Goski* 20v, 20, 20v.

Wyrażenia: »dobre przyjacielstwo« = *amicitia bona Vulg* [szyk 1:1] (2): *Leop Eccli* 6/17; przetożem i tę xiązeczkę ninieyszą pod imieniem W.M. [*Stanisława Lichańskiego*] wydać vmyłił/ żeby była iednym świádictwem dobrego przyacielstwą y łąśiedztwá miedzy námi *KlonWor* **2.

»przyjacielstwo obłudne« (1): Przeto mowmy y o tych ktorzy nas ząwodzą Przyacielstwem obłudnym *KlonWor* 54.

»przyjacielstwo pewne; pewność przyjacielstwa« (1:1): Bowiem przyacielstwo pewne/ Niedba o karmie kofztowne *BierEz* C2; oddał mi zaráz y lift bárzo wdzięczny/ który tuź z przodku/ przekłáda pewność przyacielstwą/ nád wiárę dołwiádczoną *Leop* B2.

»(staro)dawne, (i) zachowále przyjacielstwo« [szyk 1:1] (2): [*ci, ktorzy*] dawne záchowále przyacielstwo zá łádá przyczyną opułzczáiac/ nowych łzukáiac y nábywáiac/ iż wiele ná tym chramywáiac *WerKaz* 276, 276.

»wierne przyjacielstwo« (1): Piłze teź Valerius w piątech księgach, iż Damon á Pitas byli vcźniowie Pitagorałowi, á tak wierne prziiacielstwo z ł obą [!] mieli *BielŻyw* 30.

Szeregi: »pokoj a przyjacielstwo« (1): Płofnká tá zámýka w łobyie proźbę przeciwo tym ktorzy bez przyczyny ludzi cnotliwe á poboźne w nienawiłci máiac/ [...] á iakoby pod pokrywką pokoiu á przyacielstwą obłudnie fię obchodzą z nimi. *LubPs* I2v.

»przyjacielstwo i sąśiedztwo« (1): *KlonWor* **2 cf »dobre przyjacielstwo«.

Przen [czego] (1) : gdy się spowinowaliśmy z mądrością/ stawaliśmy się nieśmiertelnymi. A w przyjaźnielstwie iey [in amicitia illius] nawdzięcznięły kochanie/ a nie przebrane bogactwa *BudBib Sap* 8/17.

2. Przymierze, zgoda (o stosunkach, układach, porozumieniach międzypaństwowych); amicitia Vulg (41) :

przyjaźnielstwo między kim (7): *LibLeg* 10/93; Oznaymyłmy. yz maffaralſky Sadad kiereyowy Czarowy czorke fwa za zone dal. y then maffaralſky mey lafcze ffie podal. y czolem vderzil. Przetho tho przyaczyelstwo. ktore myedzy namy yefth. Chczyey theff gym okazowacz. *MetrKor* 46/47v, 46/46v [2 r.], 47 [2 r.], 175v.

przyjaźnielstwo z kim (19): *LibLeg* 10/93, 11/162v, 165; lyvdziom walfym. ktorzy na granyczy fą potrzeba. abifczyą mocno rozkazaly. yfzbi walafkiew ziemye drvgi raz nyekazili. Atho przyaczyelstwo Bohate⁸⁰ Czeſarza naffego yego m. zwamy czczyacz *MetrKor* 46/118; Ale gdy mi tho Pan Bog przyaczyelstwo raczył z iedną fwami przednięfzymi Krolmi Krzeſcijańskimi/ iefzcie temu [wyprawie przeciw Turkom] nie pozno *BielKron* 414v. Cf *Zwroty*.

przyjaźnielstwo czyje [pron poss] (2): y wthich rzechach [!] poſlałem do Maffaralſkiego Chana lifth. yemv o thich przyaczyelstvach naffich oznaymvyancz. *MetrKor* 46/47v, 46/118; [Przithem daiemy w.k.m. znac abowiem iz w.k.m. od Porti czesarza tureczkiego przisedl then liotr Despoth na mnie y na ziemie nasche a w.k.m. przislacz raczil list swoy do czesarza j.m. upominaięcz nasche przyaczyelstwo *CorfusDocum* 1564 nr 123].

W połączeniu szeregowym (1): mylofcziwi Crolyv ya mam przyaczyelsthwa y Samfyeczthwa y przifzyege fwaſcham K. mczyam *LibLeg* 11/154v.

W przeciwstawieniu: »przyjaźnielstwo ... nieprzyjaźń« (1): [Epimenides] Vczynił Lepak miedzi Kretenskiemi pany, Atenſkiemi wielkie przyaczyelstwo gdyż pierwey była nieprzyaźn *BielŻyw* 25.

Zwroty: »być w przyjaźnielstwie« [w tym: z kim (1)] (2): Cezarz [...] potym się s Papieżem ziednał/ a byli w prawym przyaczyelstwie rządząc około poſpolitey obrony *BielKron* 181v; Ferdynánd Krol rozkazał Czechom y Węgrom/ aby Maurycego ratowali/ ale Czechowie niechcieli/ wymawiając się/ iż oni zawnždy byli w przyaczyelstwie z kfięży Sáfkiemi. *BielKron* 228v.

»przyjaźnielstwo [z kim] mieć, wziąć, zjąć, chować, [uczynić]« = *constituere amicitiam Vulg* [szyk zmienny] (6:3:1:1): mi [cesarz turecki] miedzi sobą slyvbyli f krolem polſkim dobrze a wyernye przyaczyelsthwo miecz *LibLeg* 10/56v, 11/154v; Teraz bogati Czeſarſ naſ yego m zbozey pomocy fzwamy przyaczyelstwo ma. wieczie wi ifz valafka ziemya nyeczvdza yefth. *MetrKor* 46/117v; z przyacıoły fwemi/ y ſtemi ktorzy fnimi dobry pokoy mieli/ [Rzymianie] chowali nieodmiennie przyaczyelstwo [conservaverunt amicitiam]. *Leop* 1.Mach 8/12, 1.Mach 8/17; poſłowie przyiechali od Carzá Tatarſkiego [...] a wzięli wieczne przyaczyelstwo s krolem Olbrachtem *BielKron* 400v, 106, 124v, 253, 313, 332; [Poſłał tedy Abner poſły do Dawidá o się rzekąc: Czyiáź ieſt ziemiá? A żeby mówili: vczyn zemną przyaczyelstwo/ a będzie ręká moiá z tobą *WujBib* 2.Reg 3/12 (Linde)].

»w przyjaźnielstwo [z kim] wnieść, wſtąpić« [szyk zmienny] (2:1): Iednego czaſu wilczy z paſtyrzmí fmouę vczynili, aby [z] nimi w przyaczyelstwo weszli *BielŻyw* 60; Iofáfát Krol Iudſki wſtąpił w przyaczyelstwo [iniit amicitias] z Ochozyafem Krolem Iſraelskim *Leop* 2.Par 20/35; *BielKron* 118.

»przyjacielstwo złamać« (1): PowŃthał Ptholomeus przeciwko Alexándrowi/ ktoremu corkę Ńwą naprzod ktorą był Alexander poiał/ wziął y wydał zá Demetryuffa/ then ważył łobie y ćcił Ionáthę/ y przyiacielstwo Ńnim vmocnił/ ktore záś zlámał. *Leop 1.Mach 11 arg.*

Wyrażenia: »lepsze przyjacielstwo« (1): á dla lepŃzego przyiacielŃtwá/ dał mu [*Eneaszowi*] krol LácińŃki corę Ńwoię Lávinią zá małżonkę *BielKron 60v.*

»pewn(iejsz)e przyjacielstwo« (2): á iŃ Ńie vrodziła ná then czás Henrykowi krolewicowi Fráncufkiemu corká Izábellá/ dla pewnieyŃzego przyiacielŃtwá krzcíł iá krol AngielŃki. *BielKron 226;* á ná pewne przyiacielŃtwo áby mi [*Mahometowi*] Ńwego Ńyna Ianá dał [*Skanderbeg*] w opiekę y na ćwiczenie *BielKron 253.*

»sąsiedzkie przyjacielstwo« (1): przifŃvchaly tho na waŃzh myeŃkayancz znamy wthakowey laŃkawey przyazny panyŃthwv y poddanem naŃŃchim Ńkodi takowe [...] czynycz [...] PrzifŃŃvchaly na SamŃzyeczkye przyaczyeŃŃtwo. *LibLeg 11/141.*

»przyjacielstwo spolne« (1): Merodach krol BábitońŃki poŃłał liŃty y dáry do EzechiaŃzá krolá o przyiacielŃtwo Ńpolne proŃząc *BielKron 89v.*

»przyjacielstwo wierne« (1): [*Korolanus*] Ńtąpił do TulliuŃá/ powiedzyał mu przygodę Ńwoię. Ziednał mu łáŃkę v Wolfkich dawŃzy mu rękę w przyiacielŃtwo wierne. *BielKron 109.*

»znamię przyjacielstwa« (1): Tego teŃ czáŃzu PapieŃ poŃłał krolowi AngielŃkiemu roŃą złotá zá wielki dar ná znamię przyiacielŃtwá *BielKron 201.*

Szeregi: »łaska i przyjacielstwo« (1): A thak yeŃtlyze laŃky y przyaczyeŃŃŃhwa waŃchey Kro. mcz nyevirzemy [...] thedi bi waŃŃcha Kro. mcz naŃch przyaczyel laŃkawi raczil wyedyecz yŃch mi wyeczey takowich krziwd czyerpyecz nyemoŃem *LibLeg 11/165.*

»przyjacielstwo i mier« (1): Ami [*hospodar ziemi mołdawskiej*] thakyeŃch wedlye Ńtharadawnego przyaczyeŃŃŃwa y myerv ŃzwáŃŃcham Kro. mczam y zyemyam waŃchey Kro. mcz chczemi Ńzye zachowacz y myeŃkacz. *LibLeg 11/165.*

»pokoj i przyjacielstwo« = *societas et pax Vulg [szyk 2:1]* (3): PrzyŃzyagamy na thy Ńzwyathe Ewangelye [...] yŃz pokoy y przyaczyeŃŃŃtwo bádyemy chovacz. *LibLeg 3/33v, 11/162v; Leop 1.Mach 8/20.*

»przyjacielstwo, ([i]) sprzymierzenie« (1): áczkolwiek były Ńtáre SpiŃy przyiacielŃtwá Ńprzymierzenia pomnoŃenié y lepŃzy ŃpoŃób RzeczypoŃŃolitáy [...] czyniacé/ rc. WŃzákoŃ iŃ Ńie nieco w nich widŃi bydŃ róŃného od dobrego y Ńczérégo bráterŃtwá/ przeto [...] *SarnStat 1020;* [po dŃugich bitwach poiednał Ńie z nimi [...] á ná znák przyiacielŃtwá y Ńpolnego Ńprzymierzenia przerzeczony Cefarz Kuroplates wŃzyŃtkim Bulgarom y Ńlawakom poŃłał zá vpominek litery HlaholŃkie *StryjKron 87 (Linde)].*

»przyjacielstwo i towarzystwo« (1): Obráł tedy Iudás Eupolemá [...] y IaŃona [...] ktore poŃłał do Rzymá áby poŃtánowali á zięli Ńniemi przyiacielŃtwo y towarŃyŃtwo [*amicitiam et societatem*] *Leop 1.Mach 8/17.*

3. *Powinowactwo, pokrewieńŃstwo; affinitas, cognatio, gentilitas Mącz (16)* : Mąż z żoną Ńá gruntem przyiacielŃtwá po małŃeńŃtwie. *GroicPorz gg4v, kk3, gg4; Affinitas, KrewnoŃć/ PrzyiacelŃtwo [!] Mącz*

127d; Cognatio, Przyjacielstwo/ rodzaj/ powinowactwo. *Mącz* 241d; Gentilitas, Przyjacielstwo/ domu którego pokolenie. *Mącz* 144b, 94c, 144c, 177d, 243c [2 r.], 292d, 367c.

Wyrażenia: »przyjacielstwo krewne« (1): Napierwey [*Kolumb*] wziął towarzysztwo s Krolikiem Gwaryoneńskim y przyjacielstwo krewne przez Tłumące: potym skokiem ciągnął do zamku S. Tomy ktory on założył *BielKron* 442v.

»mażeńskie przyjacielstwo« (1): niemálfz odłzczepieńcow [...] vpornieyfzych nád narod Rułki: bo fię z nimi nie godzi mażeńského przyjacielstwa łtanowić/ y nie okrzćiwfzy znowu przyimowác. *CzechEp* 14.

Szereg: »przyjacielstwo i przyrodność« (1): (*nagł*) Namen freütſchafft und ypfchafft Imiona prziacielſthwa y przyrodności (-) [...] Baba, Wuy, Kmotr, syn *Mymer*¹ *nłb* 2.

4. *coll. Przyjaciele; amici Mącz, Cn* (2) : Charista, Święto niektore/ ná które fię przyjacielstwo wełpołek zyeżdżiło dary á upominkami fię podarzáyąc. *Mącz* 51a, 481c; [Barzo mi to iefł twoie przyfcie dziwno [...]. Gdyſ włfyłtko z łobą przyjacielstwo wezwał A mnie miłófnice łwey zápamiętał. *SądParysa* [A3]; Gdyby niekiedy przyjacielstwo vdtćiwie żądało/ aby napominanie przy pogrzebie było/ Diacon albo łługa Kościelny/ krotkie napominanie ku pocielſeniu [...] ma vczynić *UstKościel* 182].

Synonimy: 1. bliskość, przyjaźń, towarzystwo; 2. pokumanie, przymierze, spiknienie, sprzymierzenie; 3. bliskość, krew, krewność, powinowactwo, przyjaźń, przyrodność, rodzina, towarzystwo.

Cf **NIEPRZYJACIELSTWO**